

Корицький Віктор Григорович
старший викладач кафедри андрагогіки
КЗ «Запорізький ОППО» ЗОР

Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення охорони праці в навчальному закладі

Одним із пріоритетних напрямів української державної політики в галузі охорони праці є забезпечення належних умов праці суб'єктів навчально-виховного процесу, що регламентуються Конституцією України, Законом України про охорону праці, Кодексом законів про працю та нормативно-правовими актами з охорони праці. Конституційне право працівників на охорону життя й здоров'я у процесі трудової діяльності, відносини між роботодавцем і працівником із питань безпеки, гігієни праці та виробничої діяльності, єдиний порядок організації охорони праці в Україні визначається Законом України «Про охорону праці» [2].

Державна політика з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в галузі освіти базується на таких принципах:

- встановлення єдиних нормативів з охорони праці незалежно від форм власності та видів діяльності;
- пріоритету життя та здоров'я, створення безпечних та нешкідливих умов праці;
- комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі національних програм із цих питань;
- соціальний захист працівників, повне відшкодування особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- міжнародне співробітництво в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки;
- здійснення навчання населення, професійної підготовки й підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці.

Поняття «охорона праці» включає систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-

профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я й працездатності людини у процесі трудової діяльності [2].

Основне завдання охорони праці - забезпечення нешкідливих і сприятливих умов праці та збереження здоров'я працівників вирішується:

- підвищенням рівня безпеки праці, культури та організації виробництва;
- використанням досягнень науково-технічного прогресу;
- вивченням заходів безпеки та постійним контролюванням навичок безпечних умов праці, що передбачає дотримання вимог інструкцій з охорони праці на кожному робочому місці та проведення інструктажів з охорони праці (вступного, первинного, позапланового, цільового).

Для організації роботи з охорони праці в навчальному закладі необхідно створити безпечні умови навчання й праці, що сприяло б зміцненню здоров'я, збереженню життя й уникненню травмування учасників навчально-виховного процесу. Відповідальність за створення належних, безпечних умов праці й навчання, запобігання нещасних випадків, професійних захворювань тощо несе керівник певного закладу. Відповідно до статті 13 Закону України «Про охорону праці» роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці:

- а) створює відповідні служби й призначає посадових осіб;
- б) затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій й контролює їх додержання;
- в) розробляє за участю сторін колективного договору й реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- г) забезпечує виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;
- г) впроваджує прогресивні технології, досягнення науки й техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва;
- д) забезпечує належне утримання будівель і споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;

е) забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань та здійснення профілактичних заходів;

є) організовує проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання тощо;

ж) розробляє й затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства;

з) здійснює контроль за дотриманням працівником технологічних процесів, правил поводження з машинами, механізмами, устаткуванням й іншими засобами виробництва;

и) організовує пропаганду безпечних методів праці та співробітництво з працівниками в галузі охорони праці;

і) вживає термінових заходів для допомоги потерпілим;

Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог [2].

У свою чергу, працівник зобов'язаний:

а) дбати про особисту безпеку й здоров'я, а також про безпеку й здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства;

б) знати й виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поводження з різними засобами виробництва;

в) користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

г) проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди. Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Зауважимо, що на підприємстві з кількістю працюючих 50 й більше осіб, роботодавець створює службу охорони праці, яка безпосередньо йому підпорядковується. У разі, коли менше 50 осіб працюючих, функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку. За умови, коли на підприємстві з кількістю працюючих

менше 20 осіб, то для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають відповідну підготовку [2].

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством. Жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує дитину без матері (в тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку, надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів (стаття 73). За наявності декількох підстав для надання цієї відпустки її загальна тривалість не може перевищувати 17 календарних днів [3].

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок черговий медичний огляд працівників [2]. Керівник навчального закладу контролює ведення медичним працівником особистих медичних книжок, де зазначаються: серія, номер, ідентифікаційний код, дата видачі книжки, ПІБ її власника та особистий підпис. Особисті медичні книжки зберігаються в навчальному закладі й видаються на руки тільки для проходження медичного огляду. Трудову книжку та особисту медичну книжку видають під розписку при звільненні працівника [5].

При виявленні інфекційних захворювань, лікувально-профілактичний заклад повинен протягом 24 годин проінформувати санітарно-епідеміологічну службу за місцем проживання (або місцем роботи) хворого(бактеріоносія). Виявленого хворого відправляють на лікування за місцем проживання. Після видужання, працівник подає виписку з медичної карти амбулаторного (стаціонарного) хворого (форма 027/о) з лікувально-профілактичного закладу, де проводилося лікування. У разі повного одужання й закінчення медогляду працівника може бути допущено до роботи. Керівник НЗ несе відповідальність згідно з чинним законодавством за порушення термінів проходження медичного огляду або працівники, які не пройшли медичний огляд в установлений термін не допускаються до роботи [5].

Фінансування охорони праці бюджетних організацій передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становить не менше 0,5 % від фонду оплати праці за попередній рік [2].

Навчально-виховний процес як система організації навчально-виховної, навчально-виробничої діяльності, визначеної навчальними, науковими, виховними планами (уроки, лекції, лабораторні заняття, час відпочинку між заняттями, навчальна практика, заняття з трудового, професійного навчання і професійної орієнтації, виробнича практика, робота в трудових об'єднаннях, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, походи, екскурсії, спортивні змагання, перевезення чи переходи до місця проведення заходів тощо) повинен забезпечуватися дотриманням певного порядку проведення та реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності (вступного, первинного, позапланового, цільового) [4].

Інструктажі з безпеки життєдіяльності проводяться з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами й містять питання охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, безпеки дорожнього руху, реагування на надзвичайні ситуації, безпеки побуту тощо. Учні і вихованці, які інструктуються, розписуються в журналі, починаючи з 9-го класу [1].

Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться службами охорони праці перед початком навчальних занять один раз на рік, а також при зарахуванні або оформленні до навчального закладу вихованця, учня, студента, курсанта, слухача. Програма вступного інструктажу розробляється в навчальному закладі на основі орієнтовного переліку питань вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності. Програма та порядок проведення вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності затверджуються наказом керівника навчального закладу. Запис про вступний інструктаж робиться на окремій сторінці журналу обліку навчальних занять.

Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться на початку заняття у кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо, наприкінці навчального року перед початком канікул, а також за межами навчального

закладу, де навчально-виховний процес пов'язаний з використанням небезпечних або шкідливих для здоров'я факторів. Первинний інструктаж проводять викладачі, вчителі, класоводи, куратори груп, вихователі, класні керівники, майстри виробничого навчання, тренери, керівники гуртків тощо. Первинний інструктаж проводиться перед виконанням кожного завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, приладів, на початку уроку, заняття, лабораторної, практичної роботи тощо. Запис про проведення первинного інструктажу робиться в окремому журналі реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності, який зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, цеху, спортзалі та іншому робочому місці. Первинний інструктаж, який проводиться перед початком кожного практичного заняття (практичної, лабораторної роботи тощо), реєструється в журналі обліку навчальних занять, виробничого навчання на сторінці предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття.

Позаплановий інструктаж із вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами проводиться в разі порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що може призвести чи призвело до травм, аварій, пожеж тощо, при зміні умов виконання навчальних завдань (лабораторних робіт, виробничої практики, професійної підготовки тощо), у разі нещасних випадків за межами навчального закладу.

Реєстрація позапланового інструктажу проводиться в журналі реєстрації інструктажів, що зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, цеху, спортзалі тощо.

Цільовий інструктаж проводиться з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами навчального закладу в разі організації позанавчальних заходів (олімпіади, турніри з предметів, екскурсії, туристичні походи, спортивні змагання тощо), під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідна робота на навчально-дослідній ділянці тощо). Реєстрація проведення цільового інструктажу здійснюється в журналі реєстрації інструктажів [6].

За порушення законодавства про охорону праці та невиконання приписів (розпоряджень) посадових осіб органів виконавчої влади з нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами виконавчої влади з нагляду за охороною праці до сплати штрафу в порядку, встановленому законом. Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п'яти відсотків середньомісячного фонду заробітної плати за попередній рік юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю [2].

Згідно з програмою Міністерства освіти і науки України найвища цінність суспільства – людина, її життя та здоров'я. Фактори, які негативно впливають на її стан, породжуються самою людиною: її діяльністю, необачним поведінням із природою, науково-технічним прогресом. У навчальному закладі особа готується до повноцінного життя в умовах існуючого в Україні рівня безпеки, а значить, її необхідно навчати запобігати нещасним випадкам через формування активної соціальної позиції щодо власної безпеки та безпеки оточуючих, забезпечувати нормальний та здоровий спосіб життя.

Література:

1. Білім Г.В. Охорона праці в навчально-виховному процесі / Галина Білім. – К.: Шкільний світ, 2009. – С. 55-60.
2. Про охорону праці : Закон України № 2694–XII (із змінами), 14.10.1992 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://te.zavantag.com/docs/4/index-40756-52.html>.
3. Кодекс Законів про працю [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/2516/>.
5. Про порядок проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів та видачі особистих медичних книжок із змінами: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05. 2001 р. № 559 (зміни: № 955 від 25.12. 2013) [Електронний

ресурс] – Режим доступу : [http:// www.legal.com.ua/document/kodeks/00559-2001-CHCF.html](http://www.legal.com.ua/document/kodeks/00559-2001-CHCF.html).

6. «Про проведення інструктажів з охорони праці»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.11. 2006 N 782 [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http:// osvita.ua/legislation/other/2516/](http://osvita.ua/legislation/other/2516/).